

Ақийда дарслари (146-дарс). Аҳли сунна мавқифи (биринчи мақола)

17:00 / 09.08.2021 3337

Бу масалани мўътадил равишда ечган мазҳаб Аҳли сунна ва жамоа мазҳабидир. Аммо Аҳли сунна ва жамоанинг икки бош йўналиши – ашъарийлар ва мотуридийлар орасида ҳам бир оз турличалик мавжуд.

Ашъарийларнинг фикрига кўра, инсоннинг барча ишларини Аллоҳ таолонинг Ўзи вужудга келтиради. Инсоннинг бунга дахли йўқ. Инсон ўз амалини касб қилади, холос. Касб эса янги қувват билан амалнинг оддий яқинлашишидир. Инсон ўша касбига қараб савоб ёки гуноҳ олади. Аммо бу гап кўпчилик Аҳли сунна ва жамоа уламолари томонидан танқид қилинган.

Энг мақбул гапни мотуридийлар айтганлар. Уларнинг фикрича, инсонда ўзи қилмоқчи бўлган ишни бажаришга иститоъат бор. Худди шу нарса савоб ва гуноҳга сабаб бўлади.

Бу маънони «Шарҳи «Ақийдатут Таҳовийя» китобидан олинган иқтибосдан ўрганамиз:

Иститоъат ва унинг турлари

«Махлуқнинг васф қилиб бўлмайдиган, у билан амал вожиб бўладиган иститоъати муваффақ қилиниш қабилдан бўлиб, амал билан бўлади.

Аммо сиҳат-саломатлик, кенгчилик, имконият ва асбоб ҳамда воситаларнинг етарли бўлишига боғлиқ иститоъат амалдан олдин бўлади.

Хитоб (шариат буйруқлари) ана ўша иститоъатга қаратилгандир. Аллоҳ таоло: «Аллоҳ жонни фақат имкони бор нарсага таклиф қилади», деган.

(Иститоъат – куч, қудрат, иқтидор, имконият)

Шарҳ: Билингки, «иститоъат», «тоқат», «қудрат» ва имконият «бир-бирига маъноси» жуда ҳам яқин лафзлардир. Уларнинг ҳар бири иккинчисининг ўрнида истеъмом қилинаверади. Бу лафзларнинг барчаси Қуръони Каримда келган:

رَحْمًا مَّآيَا نَمُّهُ دَعَفَ رَفَسَ يَلَعُ وَأَاضِي رَمُّ مَكُنْمَ نَاكَ نَمَفَاتِ ادُوذَعْمَ أَمَّآيَا
رُيَخَ وَهَفَ أَرِيخَ غَوَطَاتِ نَمَفَاتِ نِي كَسْمُ مَاعَطُةَ يَدِفُهُ نَوُقِي طَيَّ نِي دَلَّ يَلَعُ وَ
نَوْمَلَعَاتِ مَتُنُّكَ نِي مَكَلُّ رُيَخَ أَوْمُ وَصَتِ نَأُوهَل

1. «Уни қийналиб тутадиганлар зиммасида фидя – бир мискин таоми бордир» (Бақара сураси, 184-оят).

تَبَسَّتْ كَا مَاهِي لَعَوُ تَبَسَّكَ أَمَّ أَهْلَ أَعَسُو وَالْأَسْفَنُ هَلَّ لَأُفَلَّ كَيْ آل
أَمْكَ أَرْصَا أُنِّي لَعَلَّ مَحَاتِ الْوَأَنْبَرِ أَنْطَحًا وَأَنْبَرِ سَنِّ نِي أَنْدُخَاؤَاتِ الْوَأَنْبَرِ
فُعَاوُوبِ أَنْلَقَاطِ آلِ أَمْ أَنْلَمَّ حَاتِ الْوَأَنْبَرِ أَنْلَبَقِ نَمَّ نِي دَلَّ يَلَعُ هَتَلَّ مَح
نِي رَفَاكَلَّ مَوْقَلَّ يَلَعُ أَنْرُصَنَافِ أَنْالْوَمَّ تَنَّا أَنْمَحْرَاوَأَنْلَرْفَعَاوَأَنْع

2. «Аллоҳ ҳеч бир жонга имкониятидан ташқари нарса юкламас» (Бақара сураси, 286-оят).

مُكْسُفَنَّا أَلَّ أَرِيخَ أَوْقَفَنَّاوَأُوعِي طَأُوَأُوعَ مَسَاوَأُوعَ طَاتَسَا أَمْ هَلَّ لَأُ أَوْقَاتِ أَف
نُوحَلْفُمَلَّ أَمْ هَلَّ لَأُ وَأُفَسُفَنَّا حُشَّ قَوْي نَمَّو

3. «Аллоҳга қўлингиздан келганича тақво қилинг» (Тағобун сураси, 16-оят).

هَنَّا نَبَّيَّوَسُّنَّ نَأُ يَلَعَنَّ يَرِدَاقِ يَلَب

4. «Аксинча, унинг бармоқ учларини ҳам тиклашга қодирмиз» (Қиёмат сураси, 4-оят).

Иститоъат икки хил бўлади:

Биринчиси: бир ишни қилишдан олдинги иститоъат.

Бу – сиҳат-саломатлик, имконият, кенгчилик ва асбоб ҳамда воситаларнинг етарли бўлишидан иборатдир.

Ушбу иститоъат шаръий ҳукмлар, амр ва наҳйилар ҳамда тарк қилса, жазо беришга боғлангандир. Яъни ушбу иститоъат бўлса, инсонга шариат ҳукмларини бажариш мажбурий бўлади.

(Давоми бор)

«Сунний ақийдалар» китоби асосида тайёрланди